

13. Flernasjonale kriminalstatistikker

Er det mer eller mindre kriminalitet i Norge enn i andre land? Blir lovbrudd anmeldt, oppklart, og gjerningspersoner straffet i større eller mindre grad i Norge – sammenliknet med andre områder i verden? Disse generelle spørsmålene blir ofte stilt, men gode svar er det ikke mange av.

13.1. Et mangfold, uten sammenliknbare mål for nivå

Sammenlikninger av *kriminalitetsnivåer* i mange land er svært problematisk – både fordi tilgjengelige resultat fra flernasjonale spørreundersøkelser kun i begrenset grad måler likt i mange land (se tekstboks 13.1), og fordi det er et mangfold av betydningsfulle forskjeller i de ulike lands kriminalstatistikker – blant annet ut fra de bakenforliggende forholdene som omtales i kapittel 3. Dette er det nå relativt stor enighet om blant kriminologer som arbeider med disse tema, selv om det er ulike meninger om hvor langt det faglig sett er holdbart å gå i denne type internasjonale fremstillinger.

Man har også tidligere vært klar over at det er store nasjonale ulikheter, også mellom de nordiske landene (jmfør innsamling i [European Sourcebook](#) og [Falck, von Hofer og Storgaard 2003](#)). Men internasjonale fremstillinger og analyser av kriminalitetsnivåer, spesielt de som bruker offisielle kriminalstatistikker, har i begrenset grad lagt vekt på betydningen av de enkelte lands særegenheter. Nærmere studier av kriminalstatistikker og rettssystemer i de enkelte land, samt kartlegginger og analyser av forskjeller i de ulike internasjonale oversikter, viser imidlertid at de gitte nivåbeskrivelsene – også i tilsynelatende enkle og like statistikker – av mange grunner ikke inneholder sammenliknbare fenomen. Ulikhetene har analytiske konsekvenser, og dette har blant annet medført

Boks 13.1. International Crime Victim Survey (ICVS, samt EU ICS)

Det er i dag mest vanlig å bruke resultater fra spørreundersøkelser, spesielt ICVS ([Tilburg/UNICRI](#)) og EU ICS, til å sammenlikne kriminalitetsnivå i flere land (jmfør [Dijk, Kesteren og Smit 2007](#), [Westfelt 2008](#), [HEUNI 2008b](#)).

Metodiske problemstillinger, blant annet spørsmål om undersøkelsenes representativitet i de enkelte land og i forhold til hverandre (ulikhet i utvalg og frafall), medfører at disse nivåfremstillingene er høyst usikre. Dette gjelder også for de norske datamaterialene (fra 1989 og 2004), og mulighetene for å bruke disse til å sammenlikne kriminalitetsnivå med andre land er derfor svært begrenset. Den siste undersøkelsen har, fra det norske prosjektets side, da heller ikke blitt brukt til flernasjonale nivåanalyser (se blant annet [Olaussen 2006](#), og tekstboks 4.4)

at bruksverdien og relevansen til enkelte oversikter (for eksempel Interpol) er blitt redusert, og er langt mindre sentrale i kriminologiske studier enn tidligere.

På den annen side har erkjennelsen av de analytiske konsekvenser også medført at noen av de organer som samler inn og publiserer internasjonale oversikter over kriminalitet, for eksempel Eurostat og FN, nå legger mer vekt på å kartlegge og dokumentere de metodiske problemstillinger og relevante nasjonale særforhold (jmfør [Eurostat 2008](#), [UNODC](#), [Dijk, Kesteren og Smit 2007](#)).¹

Bak tallene i kriminalstatistikkene til forskjellige land kan det blant annet være ulikheter i:

- lovgivning om hva som er straffbart og hvordan straffeprosesser skal praktiseres
- hvilke handlinger som anmeldes
- registrerings- og rapporteringspraksis
- telleenheter og populasjon (utvalg) i statistikkene
- kategoriseringer/grupperinger i statistikkene, for eksempel av lovbrudd og type saker

Det er her ikke anledning til å redegjøre for alle de forhold som vanskeliggjør internasjonale sammenlikninger av kriminalitetsnivåer, men i tekstboksene 13.2-13.5 gis noen landsspesifikke eksempler på de tre siste punktene i listen ovenfor.² I eksemplene henvises det også til liknende fenomen og endringer som har hatt betydning for nivåer og tidsserier i de norske kriminalstatistikkene.

Boks 13.2. Eksempel på betydningen av registrerings- og rapporteringspraksis

Et eksempel på en markant endring i registreringspraksis er Østerrikes innføring av elektronisk registrering i 2000. Blant annet ut fra erfaringene i andre land (i Norge på 1980- og 1990-tallet, jmfør blant annet Olaussen 2004) kan en slik endring medføre en markant og langvarig økning i alle kriminalstatistikker som teller antall lovbrudd behandlet i rettssystemet. Denne endringen i registreringen er antakelig en sentral forklaring på at Østerrike, for flere typer av anmeldte lovbrudd, har svært forskjellig utvikling og nivåvariasjon enn de aller fleste andre europeiske land i perioden 2002-2006 (jmfør figur 13.1-13.3).

Boks 13.3. Eksempel på betydning av telleenheter og populasjon

Et eksempel på betydningsfulle endringer i telleenheter er forandringene som skjedde i England og Wales i 1998/2002. Det ble da foretatt flere endringer, og de begynte blant annet å telle alle anmeldte saker, og ikke som tidligere; kun de sakene som ble etterforsket. Tilsvarende endring er gjort for Norge, etter utviklingen av ny statistikk over anmeldte lovbrudd (gjeldende fra 1993). I England og Wales begynte de også i større grad å telle flere lovbrudd i enkeltsaker, og ikke kun saker med hovedlovbrudd, som fremdeles er en relativt vanlig praksis i en del lands kriminalstatistikker. I Norge var det en liknende endring i registreringspraksisen fra og med 1994/1995 (jmfør Olaussen 1996). Samtidig ble anmeldelsesstatistikken i England og Wales utvidet til å omfatte flere typer lovbrudd, blant annet en del mindre alvorlige. Dette tilsvarer delvis den utvidelsen som ble gjort i den norske etterforskningsstatistikken fra og med 1992, da også forseelser ble inkludert. Disse endringene i registrering- og tellemåter er da helt avgjørende for å forstå den totale økningen på 30 prosent i anmeldte lovbrudd i England og Wales i perioden 1997-2003 (fra 4,6 til 6,0 millioner lovbrudd i alt), og hvorfor deres tidsserier publisert av Eurostat har flere markerte brudd i denne perioden.

Boks 13.4. Eksempel på betydning av kategorisering og registreringspraksis – drap

Ett eksempel på ulike kategoriseringer finner vi i statistikker over drap. I Eurostats definisjon anbefales følgende handlinger å være inkludert i statistikkene over drap: *intentional killing of a person, including murder, manslaughter, euthanasia and infanticide*. Følgende handlinger anbefales ikke å være inkludert: *causing death by dangerous driving, abortion, help with suicide and attempted (uncompleted) homicide*. I tillegg presiseres det at det er antall ofre (og ikke for eksempel saker) som skal telles. I innrapporteringen av antall drap har da mange land merknader, hvor egne unntak fra definisjonen og/eller telleenheten synliggjøres (selv om Eurostat 2008Metadata2 nok enda ikke er utfyllende, jamfør blant annet de enkelte lands beskrivelser av rapportering av drap til FN ([UNODC, Homicide](#))).

Den lengste merknaden finner vi for den svenske drapsstatistikken, hvor tallene er hentet fra statistikken over dødsårsaker – og ikke kriminalstatistikker basert på politiets registreringer, slik praksisen er for alle andre land. Årsaken til dette er at det i registreringen og statistikken over anmeldte drap i Sverige inngår forskjellige typer mistenkelige dødsfall (blant annet selvmord, dødsulykker og overdosedødsfall). I den publiserte kriminalstatistikken over [anmeldte brott \(BRÅ\)](#)³ er det derfor et langt høyere drapstall enn det vi finner i dødsårsaksstatistikken som publiseres i [Eurostat 2008](#) (i 2006 henholdsvis 240 «fullbordet mord eller dråp» og 91 «homicide») – eller andre oversikter som har justert ned tallene for Sverige (for eksempel i [Falck, von Hofer og Storgaard 2003](#) hvor estimerte antall drap er 110 i 2000, mens BRÅs statistikk viser 178 i samme år).

Slike saker registreres også av norsk politi i straffesaksregisteret, men i de aller fleste tilfeller som undersøkelser av mistenkelige dødsfall. Først når en etterforskning viser at det med rimelig sikkerhet har skjedd et drap eller en annen type lovbrudd, registreres dette som straffesak – og kommer først da med i de norske kriminalstatistikken. Enkelte feilregistreringer kan imidlertid også forekomme i det norske straffesaksregisteret, og blant annet derfor foretar SSB (fra og med 2005/2006-årgangene) manuelle kontroller av alle anmeldte drapssaker. Hvis det ikke ble tatt hensyn til denne spesielle kategoriseringen, registreringen og statistikkpubliseringen, ville Sverige fremstått som et av de aller mest voldelige land i Europa. Relativt til innbyggertallet ville det da ha sett ut til at det var nesten fire ganger så mange drap i Sverige som i Norge i 2006. Med denne bakgrunn bør formuleringen i Eurostats statistikker forstås bokstavelig: «*The range of offences covered differs between countries, and comparisons based upon absolute figures are therefore misleading*». ([Eurostat 2008Metadata2](#)).

13.2. Nasjonale trender i internasjonale illustrasjoner

At det er et mangfold av kategoriserings-, registrerings- og tellemåter, har [Eurostat \(2008\)](#) tatt konsekvensen av i sine publiseringer. Dette blant annet ved kun å publisere noen få typer kriminalstatistikker (anmeldte lovbrudd, innsatte i fengsel) og et relativt begrenset utvalg av typer lovbrudd. Anmerkninger til det enkelte lands kategorisering av de forskjellige typene lovbrudd er også blitt gjort tilgjengelig ([Eurostat 2008Metadata1](#), [Eurostat 2008Metadata2](#)).⁴ At brukere ikke skal villedes til å tro at nivåene i de forskjellige landene kan sammenliknes,

er også bakgrunnen for at Eurostat er svært tilbakeholden med å publisere årlige tall som er relativisert i forhold til størrelsene på de enkelte land (for eksempel per 1 000 innbyggere⁵). Når Eurostat gir ut en samlet kriminalstatistikk for de aller fleste europeiske land, følger det også med flere advarsler om begrensningene til disse statistikkene (eksempel angitt i tekstboks 13.4).

Ut fra disse forbeholdene kan man undres over at en institusjon som Eurostat overhodet lager internasjonale oversikter over kriminalitet i flere land. En viktig begrunnelse for likevel å lage en best mulig

europaisk kriminalstatistikk er at den kan gjøres relativt velegnet til å identifisere de enkelte lands, og til dels sammenlikne større internasjonale, *kriminalitetstrender*.

Trendillustrasjoner har flere åpenbare svakheter, og forskjellige fremstillings- og analysemetoder søker på ulike måter å ta høyde for disse (se blant annet [Falck, von Hofer og Storgaard 2003](#) s. 24, [Eurostat 2008](#) s. 11). Trendbeskrivelser har mange av de samme problemstillingene, og påvirkes av de samme forhold, som nivåbeskrivelser (jamfør ovenfor, og tekstboks 13.5).

Til tross for de mange svakheter og feilslutninger som kan gjøres, vil vi i det følgende likevel gi noen illustrasjoner for enkelte trender i europeiske land (figur 13.1-13.4). Statistikk- og informasjonsgrunnlaget til disse er i all hovedsak hentet fra

Boks 13.5. Eksempel på betydning av kategorisering også i trendbeskrivelser – motorkjøretøy

Når land har ulike innhold i sine kategorier, kan dette også ha betydning for trendene i de enkelte land og sammenlikningene av disse mellom flere land. Et rimelig vanlig typeeksempel på dette:

Tyveri av knallert (moped) utgjør en femdel av alle tyveri av motorkjøretøy i Danmark (i 2008), og antallet tyveri av knallert har vært rimelig stabilt de siste årene ([Danmarks statistikk 2009](#)). I likhet med flere andre land inkluderer Danmark mange typer motoriserte kjøretøy i Eurostats oversikter over «Theft of a motor vehicle» (og Norge ser ut til å ha enda flere), dette i motsetning til for eksempel Polen som kun inkluderer biler. Hvis kun biler var med i kategorien for Danmark, ville trenden vært betydelig kraftigere nedadgående enn når også tyveri av knallert inkluderes. Nedgangen i biltyveri kan med andre ord (relativt til eget tidligere nivå) være like sterk, eller sterkere, i Danmark enn i Polen. Ut fra de rene tallene som er publisert av Eurostat, får man imidlertid inntrykk av at den nedadgående trenden er betydelig sterkere i Polen enn i Danmark (jamfør figur 13.1).

Eurostat (2008). Dette blant annet fordi innholdet i disse statistikkene er relativt veldokumentert, og har markeringer av tidsbrudd ut fra vurderinger gjort av den faglige statistikkkompetansen i de enkelte land. Ved å ta høyde for disse forholdene vil relevansen av de nasjonale særforholdene bli mindre i en flernasjonal sammenlikning av trender. Eurostat har sin egen metode for trendbeskrivelser, men vi har her valgt å bruke en noe annerledes type trendillustrasjon – ut fra en noe annen vektlegging av tidsbrudd, trendperiode og minimumsnivå.

Brudd i tidsserier

I beskrivelser av trender er det i første omgang relevant å avklare hvorvidt det har skjedd endringer i det enkelte landet som tilsier at det er statistiske tidsbrudd. Det er i seg selv komplisert nok å identifisere reelle trender og tidsbrudd i ett enkelt land, også med det relativt gode datagrunnlaget vi har for kriminalstatistikkene i Norge (jamfør kapittel 5). I leveransene til Eurostat skal de enkelte landene selv rapportere om forhold som har betydning for holdbarheten innenfor sine egne tidsserier, hvorpå det i samråd med Eurostat avgjøres om et tidsbrudd skal markeres i den publiserte statistikken. Denne type tidsbrudd kan ha stor effekt på trender, og i illustrasjonene her er derfor land med markering av tidsbrudd i den aktuelle perioden utelatt (med ett unntak for Norge i 13.3).

Trendens tidsperiode

Vanligvis bør analyser av kriminalitetsutviklingen omfatte relativt mange år, før man kan konkludere at den har en bestemt trend. Dette for at trendbeskrivelsene ikke i så stor grad skal bli påvirket av mer eller mindre statistisk tilfeldige ekstremverdier i enkelte år. Trendbeskrivelser basert på korte tidsperioder vil også i større grad være preget av endringsforhold som varer

lenger enn kun det første året da brudd i en tidsserie er markert i statistikkene (jamfør eksempel i tekstboks 13.2 om registreringspraksis, og Østerrike i figur 13.1-13.3).

Når trender beskrives over lange tidsperioder, vil imidlertid kompleksiteten av metodiske problemstillinger bli langt mer omfattende, da en lengre historikk til de enkelte lands kriminalstatistikker⁶ får betydning for trendanalysen. Når tidsperiodene blir lange, bør mange land utelukkes på grunn av statistiske tidsbrudd. Trendillustrasjonene kan da enten baseres på ulike tidsperioder for ulike land, eller på et begrenset og ofte skjevt utvalg av land. I tillegg vil også nyere, mer aktuelle og nyanserte kriminalitetsendringer kunne forsvinne i trendanalyser med lang tidshorison.⁷ For å illustrere en rimelig representativ utvikling i relativt mange europeiske land, og i større grad fange opp aktuelle trender de siste årene, har vi i våre illustrasjoner brukt en relativt kort periode på fem år (2002-2006).

For å få frem variasjonene som kan forekomme fra år til år i en så kort trendperiode, og gi et klarere bilde av utviklingens kontinuitet, er de årlige endringene i forhold til utgangsåret (2002) tatt med for hvert enkelt land.

Krav til minimumsnivå

Når trendbeskrivelser brukes som et alternativ til nivåbeskrivelser, er en av de største svakhetene nettopp at trendbeskrivelsene mangler en dimensjon som inkluderer landenes ulike kriminalitetsnivåer. Det er for eksempel svært tvilsomt å lage trendbeskrivelser i korte tidsperioder for drap i Norge når antallet i utgangspunktet er så lite (34 anmeldte tilfeller i 2008, jamfør beskrivelsen av utviklingen i kapittel 5). Det er da enda mer problematisk å bruke en slik trendillustrasjon til å sam-

menlikne med utviklingen i et annet land som både i absolutte tall og relativt til sin befolkningsmengde, har et langt høyere nivå (som for eksempel Tyrkia).

Trendbeskrivelser basert på grupper med få antall, enten det er for hele land eller bestemte typer lovbrudd, er med andre ord sårbare for tilfeldige svingninger og relative nivåulikheter. For å bli inkludert i illustrasjonene her har vi derfor satt minimumskrav til antall tilfeller (med enkelte unntak, se note i figur 13.4). Vi har heller ikke laget illustrasjoner for type lovbrudd som har et lavt antall, og er relativt sjeldne hendelser, i de fleste land.

13.3. Noen lovbruddstrender i Europa

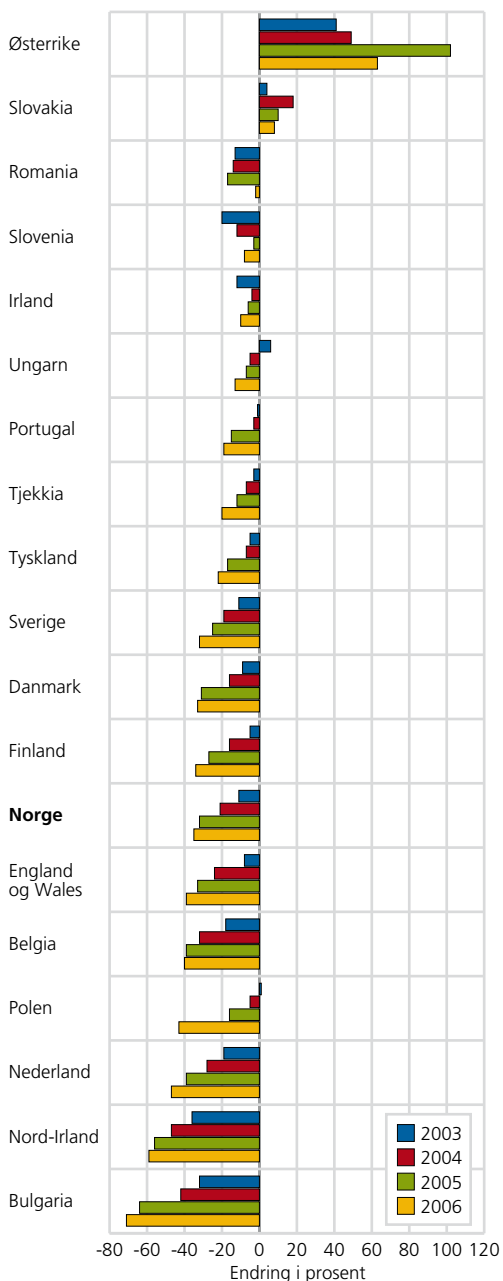
I figur 13.1-13.3 illustreres utviklingen i antall anmeldte lovbrudd i de europeiske land som oppfyller de beskrevne kriteriene, innenfor hver av de tre typene lovbrudd – tyveri av motorkjøretøy, grovt tyveri fra bolig og voldslovbrudd.

Tyveri av motorkjøretøy

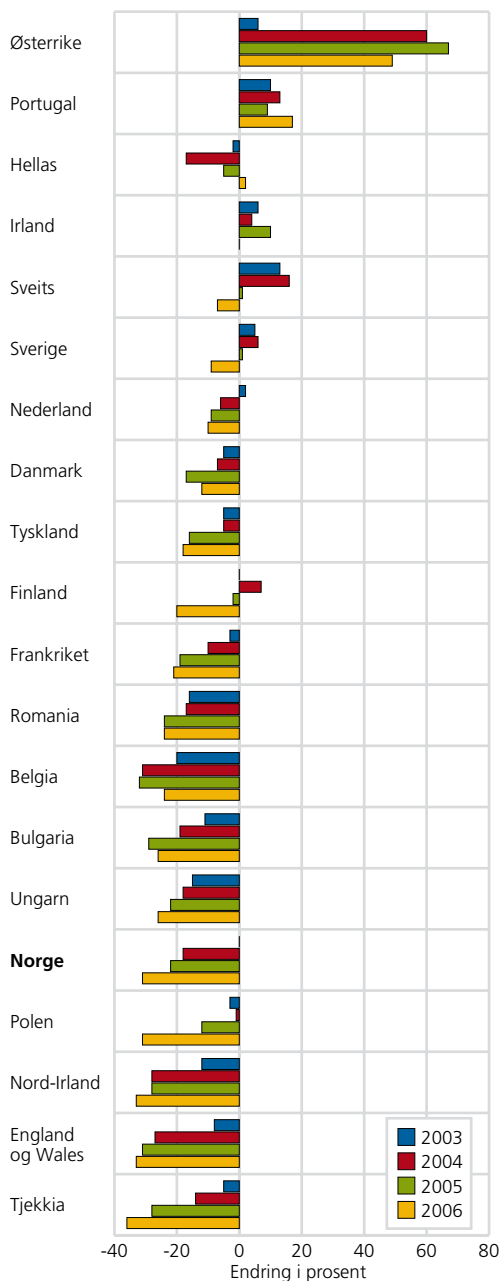
Som det fremgår av figur 13.1, er det svært få land og enkeltår innenfor hvert land som har hatt flere anmeldte tyveri av motorkjøretøy enn i 2002, og hele 17 av totalt 19 land har et lavere antall i 2006 enn i 2002. Det er også hele 12 land – deriblant Norge – som har en årlig og helt kontinuerlig nedgang i femårsperioden. I tillegg har mange av disse landene, sett ut fra andre historiske endringer i kriminalstatistikene – en stor nedgang i løpet av kort tid: Ti land, herunder de fire nordiske, har en reduksjon med en tredel eller mer i antall anmeldte tyveri av motorkjøretøy.

Nedgangen i antall tyverier av og fra bil i Norge (jamfør kapittel 5) ser med andre ord ikke ut til å være unik eller spesielt stor, verken i forhold til de andre nordiske

Figur 13.1. Anmeldte tyveri av motorkjøretøy¹, etter land². 2003-2006. Endring fra 2002 i prosent

Figur 13.2. Anmeldte grovt tyveri i bolig¹, etter land². 2003-2006. Endring fra 2002 i prosent

¹ Definisjonen Theft of a motor vehicle (kan avvikes, men ikke i perioden for det enkelte land): Motor vehicles include all land vehicle with an engine that run on the road which are used to carry people.

² Alle land med flere enn 1 100 tilfeller i 2002, unntatt de med markert brudd i perioden.

Kilde: Eurostat 2008 og Eurostat 2008Data.

¹ Definisjonen Domestic burglary (kan avvikes, men ikke i perioden for det enkelte land): Domestic burglary is defined as gaining access to a dwelling by the use of force to steal goods.

² Alle land med flere enn 7 000 tilfeller i 2002, unntatt de med markert brudd i perioden.

Kilde: Eurostat 2008 og Eurostat 2008Data.

landene eller en del av de andre europeiske landene.

Grovt tyveri fra bolig

Vi har sett tidligere (i kapittel 5) at det har vært en langvarig nedadgående trend i antallet tyveri fra boenheter i Norge. Nedgangen i anmeldelser av denne type lovbrudd, og da spesielt for de grove tyveriene, var sterkest i løpet av 1990-tallet – men fortsatte også inn i den femårsperioden vi her ser på. Som det fremgår av figur 13.2, har de fleste europeiske landene, det vil si hele 16 av de 20 land som oppfyller kriteriene for å bli inkludert i trendillustrasjonen, færre anmeldte boliginnbrudd i 2006 enn i 2002. I elleve land var antallet minst 20 prosent lavere i slutten enn i begynnelsen av femårsperioden. Samlet sett er ikke den europeiske trenden for tyveri i boliger like sterk og tydelig som for tyveri av motorkjøretøy, men seks land – deriblant Norge – hadde en årlig og helt kontinuerlig nedgang i femårsperioden.

Grovt tyveri fra bolig, den lovbruddstypen som her er anvendt for Norge, kan være noe forskjellig fra innholdet i statistikkene over «domestic burglary» fra andre land. I tillegg hadde vi i Norge et relativt høyt antall anmeldte lovbrudd generelt, også for grovt tyveri fra bolig spesielt, i 2002. Med disse forbehold kan det se ut til at vi hadde en større og tydeligere nedadgående trend for boliginnbrudd enn de aller fleste andre europeiske landene i årene 2002-2006.

Voldslovbrudd

Hvorvidt vi i de siste årene har hatt en faktisk økning av voldslovbrudd i Norge eller ikke, kan vi ut fra tilgjengelige empiriske kilder ikke gi et eksakt svar på. Når vi kun bruker statistikkene over anmeldte voldslovbrudd, blir også trendene noe forskjellige avhengig av om vi kun bruker absolutte tall – eller om vi også tar høyde

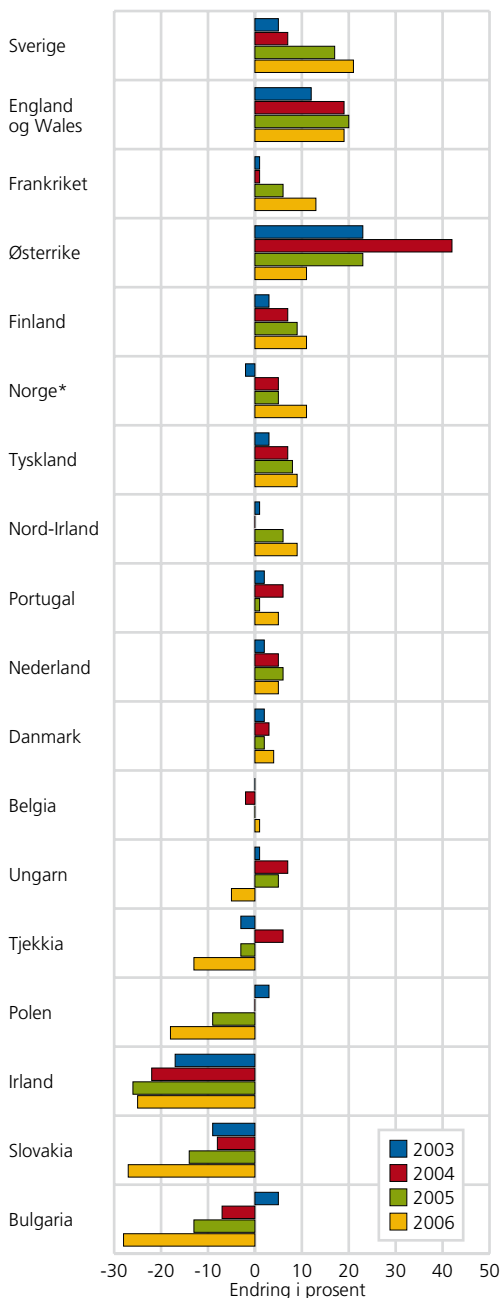
for de siste årenes økning i befolkningsmengden (se kapittel 5).

Trendillustrasjonene vi her har for de europeiske land, er beregnet ut fra de absolutte antall anmeldte voldstilfeller i det enkelte land. I statistikkene publisert av Eurostat er det også markert et brudd mellom årene 2005 og 2006 i tidsserien for anmeldt voldskriminalitet i Norge. Årsaken til dette er at det da kom nye straffbestemmelser for mishandling i familieforhold, som har vist seg å ha en viss betydning for omfanget av anmeldte voldslovbrudd i de etterfølgende årene (se blant annet [Lovbrudd anmeldt 2008](#)). Norge oppfylder dermed ikke de generelle kriteriene for trendillustrasjonen til voldskriminalitet. I og med at bruddet er synliggjort og forklart, og relativt til mange årlige svingninger i andre land ikke har gitt så stor endring i tallene, er de norske tallene likevel inkludert.

Ut fra figur 13.3 ser vi at det er 12 av de 18 europeiske landene som har flere anmeldte voldslovbrudd i 2006 enn i 2002. For de med et høyere antall var det også svært få eksempler på etterfølgende svingninger under nivået i 2002. I tillegg ser det ut til å være relativt klart geografisk avgrenset i forhold til hvem som har flere, og hvem som har færre anmeldte voldstilfeller etter 2002. Blant de land som har flere anmeldelser i 2006 enn i 2002 er det utelukkende vest- eller nordeuropeiske land. Blant de med færre anmeldte voldstilfeller i slutten enn i begynnelsen av femårsperioden er fem av seks land geografisk i de østlige deler av Europa.

Selv om vi ser visse skiller mellom landene i det vestlige og østlige Europa, og at det i perioden 2002-2006 kan se ut til å ha vært en motsatt utvikling i disse to områdene, inneholder ikke figur 13.3 mange tydelige trender. Kun tre av de 18 landene har en

Figur 13.3. **Anmeldte voldslovbrudd¹, etter land². 2003-2006. Endring fra 2002 i prosent**

¹ Definisjonen Violent crimes (kan avvikes, men ikke i perioden for det enkelte land): This includes violence against the person, robbery, and sexual offences.

² Alle land med flere enn 10 000 tilfeller i 2002, unntatt de med markert brudd i perioden. Unntak* for Norge, se tekst.

Kilde: Eurostat 2008 og Eurostat 2008Data.

årlig og helt kontinuerlig trend i femårsperioden. Det er også, sammenliknet med det vi har sett for tyveri av motorkjøretøy og boliginnbrudd, få land som har store endringer. Tar vi utgangspunkt i den trendillustrasjonen som presenteres her, kan vi med andre ord se visse antydninger til noen geografiske ulikheter – og kun i begrenset grad retningene på de eventuelle trendene for anmeldelser av voldskriminalitet i Europa.⁸

Lovbruddstrendene fra ulike kilder

Vi har her illustrert en type avgrenset trendanalyse for enkelte typer lovbrudd, som metodisk og periodisk er noe ulik en del andre fremstillinger av internasjonale kriminalitetstrender. Men hva sier andre kilder og analyser om den internasjonale, og da spesielt europeiske, utviklingen for disse typene lovbrudd?

En studie av nivå og trender for tyveri og voldslovbrudd – både i resultatene fra spørreundersøkelser (ICVS/EU ICS) og kriminalstatistikk over anmeldelser (European Sourcebook) i perioden 1999-2004 – kom blant annet frem til at:⁹

«The changes or trends in reported victimisation and police recorded crime during the last four or five years hardly correlate at all, or correlate negatively. Only for motor vehicle theft and robbery weak positive correlations were found.» (Dijk, Kesteren og Smit 2007, s. 109)

Det henvises samme sted til andre undersøkelser som «conclude that survey data and police statistics correspond closely in describing the direction of trends but not in estimating their magnitude». En studie hvor en annen oversikt med internasjonal kriminalstatistikk (CTS, det vil si FN/UNODC) er brukt, går noe lengre i sin beskrivelse av internasjonale kriminalitets-

trender og samvariasjonen med andre type kilder:

«Comparing the trends from the CTS and victimisation surveys on a very crude level, property crimes (thefts, automobile thefts and burglaries) seem to decrease according to both data sets. [...] Overall, “traditional” property crimes seem to decrease according to both data sets. [...] The trend in police recorded assaults is, in contrast to the CTS results, also decreasing according to the ICVS. [...] with the exception of violence, the different data sets produce by and large similar results on trends.» ([Heiskanen og Aromaa 2008](#), s. 237-238)

Som det fremgår av sitatene ovenfor, er det noe ulike meninger om hvilke internasjonale kriminalitetstrender vi kan identifisere ut fra tilgjengelige statistikker, og hvor stort samsvar det er mellom de forskjellige kildene.

At vi de siste årene har hatt en relativt sterk nedadgående utvikling i biltyveri, ser ut til å være et resultat i de fleste internasjonale kilder og trendanalyser. Som det også fremgikk av vår illustrasjon for boliginnbrudd med basis i Eurostat 2008, er trenden noe mindre tydelig for tyveri generelt – selv om vi både i kilder fra anmeldte lovbrudd og spørreundersøkelser ser en nedgang for en del land. Av sitatene ovenfor er det, når vi ser på flere kilder samtidig, store sprik i trendbeskrivelsene for vold. Selv i våre illustrasjoner, som baserer seg på et relativt endimensjonalt kildegrunnlag, ser vi at det også for den anmeldte voldskriminaliteten er vanskelig å lokalisere en bestemt trend i Europa.

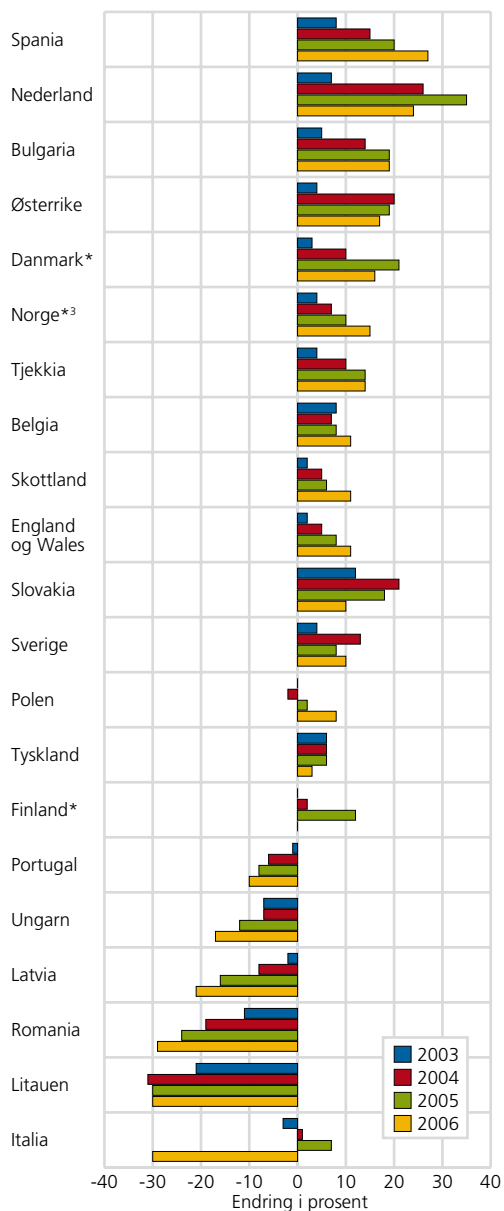
13.4. Fangeutviklingen i Europa

Statistikkene som er tilgjengelige fra Eurostat, og en rekke andre internasjonale oversikter, viser både absolutte antall og relativiserte nivå for innsatte i fengsel.¹⁰

Forskjellige land har mange ulike frihetsberøvende institusjoner og ordninger, og dette medfører at grunnlagene for statistikkene med fangetall er ulike i de forskjellige land og internasjonale kriminalstatistikker. Til tross for disse ulikheter i kategorisering anses dette som en av de mest internasjonalt sammenliknbare kriminalstatistikker, hvor de fleste (også Eurostat) sammenlikner nivåer i svært mange land ut fra relativiserte statistikker med befolkningsmengder (se blant annet [Walmsley 2008](#) og [Christie 2001](#)). Det finnes med andre ord en rekke mer omfattende statistikker og analyser av utviklingen i fangetall, enn det vi her anvender for å illustrere trender i Europa. I vår presentasjon av utviklingen i antall innsatte i fengsel (i figur 13.4), har vi likevel valgt å anvende samme kilde og metode som for de anmeldte typene lovbrudd. Dette for å synliggjøre den mer detaljerte utviklingen, både i de nordiske og andre europeiske land, i løpet av de aller siste årene.¹¹ For at de nordiske landene skal bli inkludert, er det gjort unntak for krav om minimumsnivå for Danmark, Finland og Norge – og det må derfor tas noe mer forbehold til illustrasjonene av disse.

Som det fremgår av figur 13.4, er det flere innsatte i fengsel i 2006 enn i 2002 i de fleste europeiske land (15 av 21) som er inkludert i oversikten. Blant disse landene er det også svært få tilfeller hvor det i de etterfølgende årene har vært et lavere antall enn i 2002. Blant de ti landene med størst økning er det fem – hvorav Norge – som hadde en årlig og helt kontinuerlig oppgang i femårsperioden. De resterende fem land med størst økning hadde en tilnærmet kontinuerlig økning i femårsperioden. I tolv land var antallet minst 10 prosent høyere i slutten enn i begynnelsen av femårsperioden.

Figur 13.4. Innsatte i fengselsanstalter¹, etter land². 2003-2006. Endring fra 2002 i prosent

¹ Definisjonen Prison population (kan avvikes, men ikke i perioden for det enkelte land): Total number of adult and juvenile prisoners (including pre-trial detainees) at 1 September

² Alle EU-land med flere enn 5 000 tilfeller i 2002, unntatt de med markerte brudd i perioden. Unntak* i antall for Danmark (3 404), Finland (3 469) og Norge (2 832).

³ Gjennomsnittlig antall innsatte i hele året.

Kilde: Eurostat 2008 og Eurostat 2008Data. Norge: NOS Kriminalstatistikk tabell 52, Statistisk sentralbyrå.

Blant de seks landene som har færre innsatte i 2006 enn i 2002, er det fire land med tilnærmet eller helt kontinuerlig årlig nedgang. Blant disse finner vi stort sett land som, relativt til befolkningsmengde og andre land i Europa, har hatt mange innsatte i fengsel. Enkelte land hadde i denne relativt korte perioden en stor nedgang i forhold til sitt eget nivå i 2002.

Ut fra vår illustrasjon kan det se ut til å være en generell trend med økende fangetall i de nordlige og vestlige delene av Europa, og en nedadgående trend i enkelte østeuropeiske land. Dette er i stor grad, men ikke helt, i samsvar med en mer omfattende analyse av utviklingen i perioden 1995-2004:

«The countries that registered large increases were not confined to a particular part of the European continent. Those with traditionally low levels, such as the Netherlands, Scandinavian/Nordic countries and countries from former Yugoslavia [...] registered increases similar to those of countries in other parts of Europe.»

Most of the countries which registered decreases in their prison population totals between 1995 and 2004 were among those which in 1995 had the highest prison population rates in Europe. The decreases have resulted in the prison population levels in these countries, which come exclusively from those which only a few years before had been part of the Soviet Union and the socialist bloc in central and eastern Europe, moving in the direction of levels elsewhere in Europe. However, the scale of the decreases was insufficient to change the overall picture: the twelve countries with the highest European prison population rates in 1995 remained those with the highest levels in 2004.» (Walmsley 2008, s. 153-154)

Noter til kapittel 13

¹ Blant de mest sentrale aktørene, både for internasjonale kriminalstatistikker fra rettsystemet (Eurostat, UNODC og European Sourcebook) og internasjonale spørreundersøkelser (ICVS og EU ICS), arbeides det nå med et ytterligere harmoniseringsarbeid – spesielt for å øke likhetene i kategoriseringene av lovbruddstyper.

² Eksempelene tar utgangspunkt i informasjon fra [Eurostat 2008Metadata1](#), [Eurostat 2008Metadata2](#) og forskjellige offisielle kilder på Internett fra myndigheter og statistikkprodusenter i de enkelte land.

³ BRÅ gjør nå oppmerksom på disse problemstillingene i alle sine publiseringer, blant annet i noter til alle tabeller der det står: «Statistiken över anmälda fullbordade mord och dråp är högre än det faktiska antalet mord och dråp.» I Brottutvecklingen i Sverige fram till år 2007 ([BRÅ 2008](#)), kapittel om Dödligt våld, tas disse problemstillingene opp i en mer analytisk sammenheng.

⁴ Etter ferdigstillingen av dette kapittel har [Eurostat \(2009\)](#) publisert en ny årgang med tilsvarende statistikker og metadata på sin nye hjemmeside.

⁵ I Eurostat 2008 er det kun gjennomsnittsverdier for en lengre periode, og da kun for drap og antall innsatte i fengsel.

⁶ Eller andre relevante forhold, som befolkningsutviklingen. Eurostat 2008 inneholder ikke relativiserte tall med befolkningsmengder for de her anvendte typer lovbrudd, og selv i en så kort periode som fem år, kan trender i enkelte land fremstå noe annerledes hvis absolutte tall og befolkningstall brukes sammen (jmfør om vold i kapittel 5).

⁷ Alle disse tre momentene kan sies å være en svakhet ved metoden for trendbeskrivelsene til Eurostat, hvor for eksempel Norge er uten en trend for tyveri av motorkjøretøy. Disse problemstillingene er imidlertid svært vanlig i de fleste internasjonale trendanalyser, både de som baserer seg på offisiell kriminalstatistikk, og de som bruker resultater fra spørreundersøkelser. Dette løses på forskjellige vis, noe som for eksempel viser seg i de mange variantene av land som representerer kriminalitetstrendene i «EU» eller «Vest-Europa».

⁸ [Heiskanen og Aromaa \(2008\)](#) kom frem til at den anmeldte voldskriminaliteten (spesielt i Europa) har en økende trend, i motsetning til trender fra spørreundersøkelser (se senere sitat): «*The apparent contradiction between the results in violence would not seem to be explained away by the increased police reporting in the victimisation data. This reminds us of the fact that measuring victimisation to violence is difficult compared to property crimes.*»

⁹ I denne analysen er ikke Norge inkludert, da opplysninger mangler både i spørreundersøkelsene og kriminalstatistikkene som er anvendt.

¹⁰ I tillegg til kilder som er brukt av [Walmsley 2008](#), er også [European Sourcebook](#) en mye anvendt kilde. Fengselsstatistikker fra SSB innrapporteres til Eurostat og FN/UNDOC, og statistikker fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning (KST) rapporteres til Council og Europe ([SPACE I](#) og [SPACE II](#)).

¹¹ Og for å oppdatere tall for Norge i 2006, som manglet i Eurostat 2008 (og medførte frafall i deres trendbeskrivelse). Tall, med trend, for Norge er i ettertid publisert i [Eurostat \(2009\)](#).